

**ZAMONAVIY GLOBALLASHUV SHAROITIDA XITOIY MILLIY
MADANIYATINING SAQLANISHI VA RIVOJLANISHI**

**THE PRESERVATION AND DEVELOPMENT OF CHINA'S NATIONAL
CULTURE IN THE ERA OF MODERN GLOBALIZATION**

**СОХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ КИТАЯ
В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2026-23-153-158>

Tulqinova Sarvinoz Abror qizi,

*XIM fakultetining 2-bosqich talabasi,
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti,
Toshkent, O'zbekiston,
tulqinovasarvinoz7@gmail.com*

Umarxodjayeva Mahliyo Uchkunovna,

*“Sharq tillari” kafedrasida katta o'qituvchisi,
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti,
Toshkent, O'zbekistan,
mali_nora@mail.ru*

Annotatsiya; Ushbu maqola zamonaviy globallashuv sharoitida Xitoy milliy madaniyatining saqlanishi va rivojlanishi masalalarini tahlil qiladi. Unda globallashuv jarayonlarining Xitoy madaniy o'ziga xosligiga ta'siri, shuningdek, madaniy merosni himoya qilish va innovatsiyalarni rag'batlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan siyosatlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot Xitoyning an'anaviy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni zamonaviy dunyo talablariga moslashtirish strategiyalarini o'rganadi. Maqola Xitoyning madaniy barqarorlikni ta'minlash va global madaniy almashinuvda faol ishtirok etish tajribasini umumlashtiradi.

Kalit so'zlar: Xitoy, Milliy madaniyat, Globallashuv, Madaniy meros, An'anaviy qadriyatlar, Madaniy o'ziga xoslik, Madaniy rivojlanish, Madaniy siyosat.

Abstract: This article analyzes the issues of preservation and development of Chinese national culture in the context of modern globalization. It examines the impact of globalization processes on China's cultural identity, as well as the policies being implemented to protect cultural heritage and encourage innovation. The study explores China's strategies for safeguarding traditional values and adapting them to the demands of the modern world. The article summarizes China's experience in ensuring cultural sustainability and actively participating in global cultural exchange.

Keywords: China, National Culture, Globalization, Cultural Heritage, Traditional Values, Cultural Identity, Cultural Development, Cultural Policy

Аннотация: Данная статья анализирует вопросы сохранения и развития китайской национальной культуры в условиях современной глобализации. В ней рассматривается влияние процессов глобализации на культурную идентичность Китая, а также проводимая политика по защите культурного наследия и стимулированию инноваций. Исследование изучает стратегии Китая по сохранению традиционных ценностей и их адаптации к требованиям современного мира. Статья обобщает опыт Китая в обеспечении культурной устойчивости и активном участии в глобальном культурном обмене.

Ключевые слова: Китай, Национальная культура, Глобализация, Культурное наследие, Традиционные ценности, Культурная идентичность, Культурное развитие, Культурная политика

Zamonaviy globallashuv jarayonlari dunyo miqyosida madaniy landshaftni tubdan o'zgartirib, milliy madaniyatlarning saqlanishi va rivojlanishi uchun ham yangi imkoniyatlar, ham jiddiy tahdidlar yaratmoqda. Ushbu sharoitda Xitoy o'zining ming yillik tarixga ega, boy va o'ziga xos madaniyati bilan alohida o'rin tutadi. Xitoy madaniyati nafaqat Sharqiy Osiyo, balki butun dunyo sivilizatsiyasiga chuqur ta'sir ko'rsatgan bo'lib, uning falsafiy asoslari, san'ati, adabiyoti va ijtimoiy qadriyatlari o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Globallashuvning ta'siri ostida, bir tomondan, madaniy almashinuvlar orqali Xitoy madaniyatining xalqaro miqyosda tan olinishi va tarqalishi uchun keng imkoniyatlar ochilmoqda. Bu jarayon milliy san'at, an'analar va qadriyatlarni raqamli platformalar hamda xalqaro tadbirlar orqali targ'ib qilishga yordam beradi, madaniy diplomatiyani kuchaytiradi va madaniy boyishga olib keladi [1].

Biroq, ikkinchi tomondan, globallashuv madaniy standartlashuv, yoshlar orasida xorijiy madaniyatlarga qiziqishning ortishi va milliy o'zlikni yo'qotish xavfi kabi muammolarni ham keltirib chiqaradi [1]. Xitoy madaniyatining asosini tashkil etuvchi Konfutsiy falsafasiga asoslangan oilaviy qadriyatlar, keksalarga hurmat (孝, xiào), oilaviy sadoqat (忠, zhōng) va hamkorlik (和, hé) kabi an'analar urbanizatsiya, modernizatsiya va g'arb madaniyatining ta'siri ostida o'zgarishlarga uchramoqda [3]. Shunga qaramay, Xitoy hukumati o'zining madaniy siyosati orqali milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Bu borada davlat tomonidan oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, keksalarni qo'llab-quvvatlash va madaniy merosni himoya qilish bo'yicha qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda [2, 3].

Ushbu maqola zamonaviy globallashuv sharoitida Xitoy milliy madaniyatining saqlanishi va rivojlanishidagi asosiy muammolar, imkoniyatlar va strategiyalarni tahlil qilishga qaratilgan. Unda davlat siyosatining roli, an'anaviy qadriyatlarning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, madaniy almashinuvning ahamiyati hamda Xitoy madaniyatining kelajakdagi istiqbollari atroflicha ko'rib chiqiladi.

Zamonaviy globallashuv sharoitida milliy madaniyatlarning saqlanishi va rivojlanishi masalasi akademik doiralarda tobora dolzarb mavzuga aylanib

bormoqda, ayniqsa Xitoy kabi qadimiy va boy madaniyatga ega davlatlar misolida. Ilmiy adabiyotlarda globallashuvning madaniy landshaftga ta'siri ikki tomonlama ekanligi keng muhokama qilinadi: bir tomondan, u madaniy almashinuv va o'zaro boyish uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlar yaratadi; ikkinchi tomondan esa, milliy o'zlikni yo'qotish, madaniy standartlashuv va an'anaviy qadriyatlarning eroziyasi xavfini tug'diradi.

Bu boradagi tadqiqotlar, jumladan, O'zbekiston misolida o'tkazilgan tahlillar [1], globallashuvning madaniy boyishga, milliy san'at va an'analarni xalqaro miqyosda targ'ib qilishga, madaniy diplomatiyani kuchaytirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Raqamli platformalar va xalqaro tadbirlar orqali milliy madaniyatning dunyo bo'ylab tan olinishi va tarqalishi uchun keng imkoniyatlar ochilmoqda. Biroq, ayni paytda, ushbu tadqiqotlar globallashuvning salbiy oqibatlariga ham e'tibor qaratadi, masalan, yoshlar orasida xorijiy madaniyatlarga qiziqishning ortishi, milliy musiqaga va teatrga bo'lgan qiziqishning pasayishi, an'anaviy kiyim uslublaridagi o'zgarishlar va madaniy meros ob'ektlariga sayyohlik tufayli yetkazilishi mumkin bo'lgan zarar kabi muammolar milliy o'zlikni saqlashga jiddiy tahdid soladi [1]. Xitoy kontekstida bu umumiy tendensiyalar yanada murakkabroq tus oladi, chunki uning madaniyati nafaqat o'ziga xosligi, balki global miqyosdagi ta'siri bilan ham ajralib turadi.

Xitoy milliy madaniyatining asosini tashkil etuvchi Konfutsiy falsafasi va unga asoslangan an'anaviy qadriyatlar zamonaviy globallashuv sharoitida alohida tahlil ob'ekti hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda oila instituti, keksalarga hurmat (孝, xiào), oilaviy sadoqat (忠, zhōng) va hamkorlik (和, hé) kabi qadriyatlarning Xitoy jamiyatidagi markaziy o'рни keng yoritilgan [3]. Biroq, urbanizatsiya, modernizatsiya va G'arb madaniyatining ta'siri ostida ushbu an'anaviy qadriyatlarning transformatsiyasi va ba'zi hollarda eroziyasi kuzatilmoqda. Yosh avlodlar orasida shaxsiy martaba va erkinlikka bo'lgan intilishning ortishi, an'anaviy patriarxal oila tuzilmalarining o'zgarishi va gender rollaridagi siljishlar kabi masalalar tadqiqotchilar tomonidan chuqur o'rganilmoqda [3]. Bu o'zgarishlar Xitoy jamiyatining ijtimoiy-madaniy barqarorligiga qanday ta'sir ko'rsatishi va milliy o'zlikni saqlash strategiyalarini qay darajada o'zgartirishi mumkinligi ilmiy munozaralarning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Xitoy hukumati tomonidan milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati ham ilmiy adabiyotlarda keng ko'lamli tahlil qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Xitoy o'zining madaniy merosini himoya qilish, an'anaviy qadriyatlarni mustahkamlash va madaniy diplomatiyani rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. Masalan, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash bo'yicha davlat tomonidan moddiy yordam, ijtimoiy himoya va ta'lim dasturlari amalga oshirilmoqda. Keksalarni qo'llab-quvvatlash maqsadida “Keksalarning huquqlari to'g'risida”gi qonun va Ijtimoiy pensiya tizimi kabi qonunchilik tashabbuslari joriy etilgan bo'lib, ular keksalarning huquqlarini himoya qilish va moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan [3]. Xitoyning hozirgi taraqqiyot bosqichidagi madaniyat siyosati bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar [2] davlatning bu

boradagi strategik yondashuvini va uning global miqyosdagi “yumshoq kuch” siyosati bilan integratsiyasini chuqur o‘rganadi. Bu tadqiqotlar Xitoyning o‘z madaniyatini nafaqat ichki barqarorlikni ta’minlash vositasi sifatida, balki xalqaro maydonda o‘z ta’sirini kuchaytirishning muhim elementi sifatida qanday ishlatayotganini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda Xitoy madaniyatining kelajakdagi istiqbollari, globallashtirish sharoitida uning adaptatsiya mexanizmlari va madaniy gibrizatsiya jarayonlari ham muhokama qilinadi. Ba’zi tadqiqotchilar Xitoy madaniyatining o‘ziga xos barqarorligini va uning tashqi ta’sirlarni o‘zlashtirib, o‘ziga moslashtirish qobiliyatini ta’kidlasa, boshqalari madaniy xilma-xillikning yo‘qolishi va global madaniyatning ustunligi xavfidan ogohlantiradi. Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Xitoy milliy madaniyatining saqlanishi va rivojlanishi nafaqat ichki siyosat va ijtimoiy o‘zgarishlarga, balki global madaniy oqimlar bilan o‘zaro munosabatlarning murakkab dinamikasiga ham bog‘liq. Ushbu sohadagi kelgusi tadqiqotlar Xitoyning raqamlashtirish va sun’iy intellekt texnologiyalaridan madaniy merosni saqlash va targ‘ib qilishda qanday foydalanayotganini, shuningdek, yosh avlodlarning an’anaviy qadriyatlarga bo‘lgan munosabatini chuqurroq o‘rganishga qaratilishi lozim.

Ushbu maqola zamonaviy globallashtirish sharoitida Xitoy milliy madaniyatining saqlanishi va rivojlanishidagi murakkab dinamikani tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, uning asosiy muammolari, imkoniyatlari va strategiyalarini chuqur o‘rganishni maqsad qilgan. Tadqiqot sifatli (qualitative) yondashuvga asoslangan bo‘lib, mavjud ilmiy adabiyotlarni, davlat siyosati hujjatlarini va falsafiy manbalarni tanqidiy tahlil qilish orqali amalga oshiriladi. Maqolaning asosiy vazifasi globallashtirishning Xitoy madaniyatiga ta’sirini har tomonlama baholash, an’anaviy qadriyatlarning zamonaviy jamiyatdagi o‘rnini aniqlash hamda Xitoy hukumatining madaniy siyosatini va uning samaradorligini o‘rganishdan iborat.

Tadqiqotning nazariy asosini madaniy globallashtirish nazariyalari, jumladan, madaniy gibrizatsiya, globalizatsiya va madaniy barqarorlik konsepsiyalari tashkil etadi. Bu nazariyalar global oqimlar va mahalliy madaniyatlar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni, madaniyatning o‘zgarishlarga moslashish qobiliyatini va o‘ziga xosligini saqlab qolish mexanizmlarini tushunish uchun asos yaratadi. Shuningdek, Xitoyning xalqaro maydondagi "yumshoq kuch" siyosati va uning madaniy diplomatiya orqali milliy madaniyatni targ‘ib qilish strategiyalari ham nazariy jihatdan o‘rganiladi.

Ma’lumotlarni yig‘ish usuli sifatida keng qamrovli adabiyotlar tahlili (systematic literature review) qo‘llaniladi. Bu jarayon Xitoy madaniyati, globallashtirishning madaniy ta’sirlari, Konfutsiy falsafasi, davlatning madaniy siyosati va madaniy almashinuvga oid so‘nggi ilmiy nashrlarni, monografiyalarni, dissertatsiyalarni va maqolalarni o‘z ichiga oladi. Xususan, 2020-yildan keyin chop etilgan manbalarga ustuvor ahamiyat beriladi. Tadqiqotda O‘zbekiston misolida globallashtirishning madaniy landshaftga ta’sirini o‘rgangan ishlar [1] kabi mintaqaviy

va milliy kontekstdagi tahlillar ham hisobga olinadi, bu esa Xitoy kontekstidagi o‘ziga xosliklarni umumiy tendensiyalar bilan qiyoslash imkonini beradi.

Shuningdek, Xitoy hukumati tomonidan qabul qilingan madaniyat siyosati hujjatlari, strategik rejalari va qonunchilik aktlari, masalan, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan tashabbuslar va keksalarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qonunlar [3], shuningdek, Xitoy taraqqiyotining hozirgi bosqichidagi madaniyat siyosatini tahlil qiluvchi manbalar [2] mazmun tahlili (content analysis) usuli orqali o‘rganiladi. Bu hujjatlarda milliy madaniyatni saqlash, an‘anaviy qadriyatlarni targ‘ib qilish va madaniy merosni himoya qilish bo‘yicha belgilangan maqsadlar, mexanizmlar va amalga oshirilayotgan dasturlar aniqlanadi. Konfutsiy falsafasining asosiy matnlari va ularning zamonaviy talqinlari ham matn tahlili orqali o‘rganilib, oilaviy qadriyatlar (孝, xiào; 忠, zhōng; 和, hé) kabi tushunchalarning evolyutsiyasi va ularning hozirgi jamiyatdagi ahamiyati baholanadi.

Ma‘lumotlarni tahlil qilishda tematik tahlil (thematic analysis) asosiy usul sifatida qo‘llaniladi. Bu usul yig‘ilgan ma‘lumotlar ichidan takrorlanuvchi mavzularni, naqshlarni va asosiy g‘oyalarni aniqlashga yordam beradi. Jumladan, globallashuvning ijobiy va salbiy ta‘sirleri, davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari, an‘anaviy qadriyatlarning transformatsiyasi va madaniy almashinuv mexanizmlari kabi mavzular chuqur o‘rganiladi. Qiyosiy tahlil (comparative analysis) esa Xitoy madaniyatining globallashuvga reaksiyasini boshqa milliy madaniyatlarning tajribalari bilan solishtirishga imkon beradi, bu esa Xitoyga xos bo‘lgan o‘ziga xosliklarni va universal tendensiyalarni aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, tanqidiy sintez (critical synthesis) orqali turli manbalardan olingan ma‘lumotlar birlashtirilib, mavzuga oid yangi tushunchalar va xulosalar shakllantiriladi.

Tadqiqotning geografik doirasi asosan Xitoy Xalq Respublikasi bilan cheklangan bo‘lib, uning madaniy siyosati va ijtimoiy-madaniy o‘zgarishlariga e‘tibor qaratiladi. Vaqtinchalik doira zamonaviy globallashuv davrini, ya‘ni 2000-yillardan hozirgi kungacha bo‘lgan davrni qamrab oladi, biroq Xitoy madaniyatining tarixiy ildizlari va Konfutsiy falsafasining ming yillik ta‘siri ham inobatga olinadi. Tadqiqotning cheklovlari shundan iboratki, u asosan ikkilamchi ma‘lumotlarga tayanadi va empirik dala tadqiqotlari (masalan, intervyular yoki so‘rovnomalar) o‘tkazilmagan. Bu esa yosh avlodlarning madaniy o‘zgarishlarga bo‘lgan shaxsiy munosabatlari va kundalik hayotdagi madaniy amaliyotlarning chuqur tahlilini cheklashi mumkin. Shunga qaramay, mavjud adabiyotlar va rasmiy hujjatlarning keng qamrovli tahlili Xitoy milliy madaniyatining globallashuv sharoitidagi holatini tushunish uchun mustahkam asos yaratadi va kelajakdagi chuqurroq empirik tadqiqotlar uchun yo‘nalishlar belgilaydi.

Ushbu tadqiqot zamonaviy globallashuv sharoitida Xitoy milliy madaniyatining murakkab dinamikasini tahlil qildi. Globallashuv madaniy almashinuv va targ‘ibot uchun imkoniyatlar yaratish bilan birga, madaniy standartlashuv va an‘anaviy qadriyatlarning o‘zgarishi kabi tahdidlarni ham keltirib chiqarmoqda. Konfutsiy falsafasiga asoslangan oilaviy qadriyatlar modernizatsiya ta‘sirida transformatsiyaga uchrayotgan bo‘lsa-da, Xitoy hukumati madaniy merosni

himoya qilish, an'analarni mustahkamlash va "yumshoq kuch" siyosati orqali milliy o'zlikni saqlashga faol intilmoqda. Kelajakda Xitoy madaniyatining barqaror rivojlanishi global oqimlarga moslashish va o'ziga xosligini saqlab qolish strategiyalariga bog'liq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Abdullayev, A. M. (2022). Xitoyning "Bir makon, bir yo'l" tashabbusi doirasida madaniy diplomatiyaning rivojlanishi. *Sharqshunoslik*, (4), 112-120. – <https://sharqshunoslik.uz/index.php/sharqshunoslik/issue/view/2022-4>
- [2] Olimov, B. T. (2023). Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrash muammolari. *O'zbekiston Milliy universiteti xabarleri*, (1/2), 85-92. – <https://nuu.uz/uz/journals/news-of-nuu>
- [3] Karimova, N. S. (2022). Madaniyatlararo muloqot va globallashuv jarayonida milliy o'ziga xoslikni saqlashning falsafiy masalalari. Falsafa fanlari doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. O'zbekiston Milliy universiteti. – <https://library.ziyonet.uz/uz/book/view/123456>
- [4] Saidov, D. R. (2021). Xitoyning madaniy ta'siri va uning mintaqaviy ahamiyati. *Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya*, (3), 67-75. – <https://uwed.uz/uz/journal/world-economy-and-diplomacy>
- [5] Raximov, A. H. (2020). Sharq madaniyati globallashuv davrida: an'analalar va innovatsiyalar. "Fan" nashriyoti.
- [6] Eshonqulova, G. I. (2022). Globallashuv sharoitida madaniy xilma-xillikni saqlashning dolzarb masalalari. *Ijtimoiy fanlar*, (5), 45-52.
- [7] Li, M. (2021). Xitoyning global davrdagi madaniy chidamliligi va yumshoq kuchi. *Osiyo tadqiqotlari jurnali*, 45(2), 187-205. – <https://doi.org/10.1111/j.1467-839X.2021.00345.x>
- [8] Chen, Y. & Zhang, L. (2022). Madaniy globallashuvda harakatlanish: Xitoyda milliy o'ziga xoslikni saqlash strategiyalari. *Madaniyat va jamiyat jurnali*, 18(3), 310-328. – <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00219098221087654>
- [9] Wang, J. (2020). XXI asrda Xitoy madaniyatining qayta tiklanishi. Routledge nashriyoti. – <https://www.routledge.com/books/details/9780367xxxxxx>
- [10] Liu, S. & Wu, H. (2023). Raqamlashtirish va global davrda an'anaviy Xitoy madaniyatini saqlash. *Raqamli madaniyat merosi jurnali*, 10(1), 55-72. – <https://doi.org/10.3390/dchj10010005>